

Завдяки творчій діяльності учнів були написані історії підприємств. Краєзнавці восьмирічної школи № 24 м. Дніпропетровська декілька років збирали матеріал про завод важкого паперового машинобудування. Результатом стала книга „Біографія дніпропетровського заводу імені Артема”. Вона складалася із 24 розділів і містила цікаві фотоілюстрації. Увесь текст був поділений на дві частини: „Вчора” і „Сьогодні”. Книга закінчувалася словами: ”сьогоднішній школяр стане завтра робітником. Багато випускників нашої школи уже по декілька років працюють на заводі імені Артема. Нехай вони добре знають славу історію свого заводу. Нехай вони примножують трудові традиції артемівців” [16, с. 55]. Написання нарисів про підприємства, передовиків виробництва, трудові династії, виховувало у дітей повагу до людей праці, сприяло вибору професії.

Розвивали творчу діяльність учні і в процесі збереження духовних і культурних цінностей рідного краю. Задля цього у багатьох школах створювалися музеї історії школи. Колектив середньої школи № 50 ім. А.С.Макаренка м. Львова вважав, що музей зміцнюватиме кращі традиції, виховуватиме в учнів почуття обов'язку перед колективом, розвиватиме любов до школи. У музеї було шість відділів: 1. Життя і діяльність А.С.Макаренка. 2. Історія школи. 3. Комсомольська і піонерська робота. 4. Гуртки. 5. Суспільно корисна праця. 6. Наша гордість і честь [13, с. 67].

Висновки. Таким чином, в умовах концепції поєднання школи з життям результати навчання оцінювалися з точки зору того, як вони допомагали виконанню практичних завдань. Це передбачало формування в учнів репродуктивного та творчого видів діяльності. Реалізація краєзнавчого принципу сприяла підготовці випускників до тих видів діяльності, які вони мали виконувати у наступних етапах свого життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Внеклассная работа по истории. Пособие для учителей / [сост. Д.В.Коцюба]. - М. : Просвещение, 1975. - 192 с
2. Держархів Дніпропетровської області, ф. 4961, оп. 1, спр. 61, 137 арк.
3. Держархів Дніпропетровської області, ф. 5722, оп. 1, спр. 102, 204 арк.
4. Держархів Рівненської області, ф., Р-2, оп. 6, спр. 80, 334 арк.
5. Держархів Сумської області, ф. 3733, оп 1., спр. 171, 25 арк.
6. Держархів Сумської області, ф. 3733, оп 1., спр. 173, 59 арк.
7. Держархів Сумської області, ф. 3733, оп. 1, спр. 206, 63 арк.
8. Держархів Сумської області, ф. 3733, оп 1., спр. 262, 25 арк.
9. Держархів Сумської області, ф. 6659, оп 1., спр. 25, 16 арк.
10. Держархів Харківської області, ф. 4510, оп. 2, спр. 101, 137 арк.
11. З досвіду екскурсійно-туристської та краєзнавчої роботи в школі. 36. статей. Випуск 3. – К.: Рад. школа, 1959. – 115 с.
12. З досвіду екскурсійно-туристської та краєзнавчої роботи в школі. 36. статей. Випуск 4. – К.: Рад. школа, 1960. – 100 с.
13. З досвіду екскурсійно-туристської та краєзнавчої роботи в школі. 36. статей. Випуск 5. – К.: Рад. школа, 1962. – 78 с.
14. Краєзнавство в школі. Методичний збірник. Вип. 8 / [за ред. М.П.Откаленка]. – К. : Радянська школа, 1965. – 126 с.
15. Петренко В.С. Історико-краєзнавча позакласна робота в школі / В.С.Петренко – К. : Рад. школа, 1962. – 130 с.
16. Флинк Э.Е. Авторы – юные краеведы / Э.Е.Флинк // Преподавание истории в школе. - 1970. - № 3. – С. 55.
17. ЦДАВО України, ф.- 166, оп. 15, спр. 2929, 238 арк.
18. ЦДАВО України, ф.- 166, оп. 15, спр. 2933, 145 арк.
19. ЦДАВО України, ф.- 166, оп. 15, спр. 2940, 287 арк.
20. ЦДАВО України, ф. 166, оп. 15, спр. 3978, 253 арк.

УДК: 371.214.19:372.832

Гончарова Ю.О.

Сумський державний педагогічний
університет ім.А.С.Макаренка

ВИКЛАДАННЯ КУРСУ „ОСНОВИ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА” (70-80 рр. ХХ ст.)

У статті досліджується процес викладання курсу „Основи Радянської держави і права”. Було охарактеризовано мету, основні завдання, зміст курсу, форми та засоби його викладання.

Ключові слова: „Основи Радянської держави і права”, загальноосвітня школа, правова освіта.

Гончарова Ю.А. Преподавание курса „Основы Советского государства и права” (70-80 гг. ХХ в.)

В статье исследуется процесс преподавания курса „Основы Советского государства и права”. Была охарактеризована цель, основные задания, содержание курса, формы и средства его преподавания.

Ключевые слова: „Основы Советского государства и права”, общеобразовательная школа, правовое образование.

Goncharova Y.O. Teaching of course of „Basis of the Soviet state and right” (70-80's XX century)

The process of teaching of course of „Basis of the Soviet state and right” is investigated in the article. An aim, basic tasks, maintenance of course, form and facilities of his teaching, was described.

Key words: „Bases of the Soviet state and right”, general school, legal education.

Проблематика становлення та розвитку правової освіти в Україні знайшла своє відображення у фундаментальних дослідженнях Б.Андрусичина, С.Квашука, О.Пометун, І.Смагіна, Т.Суценка; питання змісту та методики викладання курсу „Основи Радянської держави і права” аналізувалося в російській педагогічній науці, зокрема у працях Г. Давидова, А. Головатенка та ін.

Проте, варто вказати, що окреслена нами проблема не була предметом окремого наукового дослідження, є актуальною і потребує подальшої наукової розробки.

Метою статті є аналіз викладання курсу „Основи Радянської держави і права” в українській школі в зазначений період.

Введення в українській школі курсу „Основи Радянської держави і права”, відповідно з наказом Міністерства освіти СРСР від 7 січня 1975 р., було найважливішою мірою укріплення законності, правопорядку і дисципліни серед тогочасної молоді. Правовий курс сприяв формуванню у школярів громадянської зрілості, свідомого та відповідального ставлення до виконання законів, обов’язків, дотримання суспільних та державних інтересів.

Впровадження нового курсу було покликане: забезпечити глибоке вивчення школярами нової Конституції СРСР, Конституції УРСР; правильне розуміння учнями ролі правової держави як органу управління суспільством, виразника волі народу, захисника прав та інтересів громадян; розкрити соціальну справедливість та об’єктивну обумовленість законів у державі. Викладання курсу мало сприяти формуванню правосвідомості учнів, підготовці їх до життя та праці, активній суспільній діяльності, допомогти їм добре орієнтуватися у внутрішній політиці держави та в міжнародних подіях, перетворити демократичні принципи та норми, закладені в тогочасному законодавстві, у повсякденну практику. Таким чином, в процесі вивчення курсу у школярів розвивалося правове мислення, підвищувалася їх правова культура [5, с. 4].

Зміст правового курсу у VIII-ому класі був пов’язаний з актуальними проблемами соціального життя країни. Робота над програмою курсу основ Радянської держави і права велась у відповідності з положенням Основних напрямлень реформи загальноосвітньої та професійної школи про необхідність привести у відповідність з вимогами соціально-економічного та науково-технічного прогресу, віковим особливостям учнів навчальні плани, програми. В процесі вдосконалення змісту правової освіти вирішувались два основних завдання: посилення виховної дії курсу та усунення перевантаження учнів.

З метою підвищення виховного значення курсу в процесі відбору змісту велика увага приділялась встановленню оптимального співвідношення між юридичними – соціально-політичними та етичними питаннями, теоретичним та прикладним матеріалом [2, с. 33].

Узагальнюючи та систематизуючи елементарні відомості учнів про суть держави і права, про права і обов’язки громадян держави, новий курс мав стати основою для вивчення правових питань, для цілеспрямованого формування правосвідомості. Робота по становленню соціально-правових орієнтацій школярів продовжувалася у старших класах, тому у VIII-ому класі під час вивчення курсу „Основи Радянської держави і права” не розглядалися детально такі складні поняття, як „політична система”, „економічна система”, „соціальний розвиток”. У програмі були вказані найбільш загальні правові відомості з урахуванням віку, рівня розвитку і підготовленості учнів [7, с. 140].

Також програма містила основні вимоги до умінь, якими мають володіти учні VIII-их класів: конспектувати навчальний матеріал, партійні документи; аналізувати статті Конституції, законів та інших правових актів; правильно користуватися елементарною правовою термінологією; готувати виступи на правові теми перед однокласниками та молодшими школярами, приймати участь в диспутах з правової та моральної проблематики; давати морально-правову оцінку своїм діям та діям інших [6, с. 57].

У курсі „Основи Радянської держави і права” вчитель давав школярам відповіді на правові питання, пов’язані з їхнім особистим статусом як учнів, з їх трудовою, суспільною та правоохоронною діяльністю.

Щоб посилити зв’язок викладання з життям, вчитель „Основ...” використовував приклади центрального та місцевого друку, радіо, телебачення, актуальні факти соціальної дійсності, приводив в систему зазвичай розрізнені, уривчасті знання учнів про життя свого району, міста, про суспільство, державу і право [5, с. 5-6].

Сам курс для школярів був достатньо складним, тому вчителі, як правило, спирались на досвід викладання різноманітних дисциплін у формуванні умінь та навичок, продовжували працювати над загальними уміньми учнів на широкій міжпредметній основі. Вони враховували уміньми, що були вже сформовані на уроках історії в IV-VII-мих класах, літератури, географії. За рахунок чого знімалося перевантаження учнів, раціональним був розподіл часу на заняттях, реалізовувався принцип наступності [6, с. 58].

Але враховуючи, що „Основи Радянської держави і права” викладали в основному вчителі історії, необхідним було зауважити, що використання міжпредметних зв’язків не мало переходити в надмірне захоплення історичними фактами. Важливим також було не ускладнювати курс обґрунтуванням моральних та правових понять і принципів з позицій політичної економії та філософії.

Вже на перших уроках курсу організовувалася робота з текстом навчального посібника. Основна увага при цьому зверталася на змістове розбиття параграфа, виокремлення в тексті фрагментів, формулювання назв підпунктів. На цих уроках учні вперше знайомилися з основними правовими поняттями, зміст яких

конкретизувався та поглиблювався при подальшому вивченні курсу. Велика кількість понять вимагала одночасного використання різноманітних прийомів роботи з кожним з них окремо, щоб закріпити його в свідомості перш, ніж перейти до наступного. У визначенні понять курсу юридична мова незвична для восьмикласників, тому для запам'ятовування та осмислення їх змісту необхідним було обов'язкове поєднання слухового та зорового сприйняття.

Наприклад, перше поняття, що розкривалося в курсі „Основи Радянської держави і права” – „норма права”. Пояснивши зміст ознак цього поняття (у рамках підручника), вчитель вводив його визначення, яке зазначалося у словнику: „Норма права – встановлене або схвалене державою правило поведінки, тобто припис або дозвіл, що охороняється можливістю державного примусу”. В подальшому аналіз даного визначення виконувався за допомогою наступних питань:

1. Які слова являються носіями основного змісту, центральними у цьому визначенні?
2. Чому вираз „правило поведінки” пояснюється за допомогою синонімів „припис” або „дозвіл”?
3. Якими ще ознаками характеризується це правило поведінки, окрім того, що воно встановлене або дозволене державою?
4. Як розуміти вираз „державний примус”?

Аналогічним чином проводилася робота і над визначеннями інших понять: „право”, „правопорядок”, „порушення”, „юридична відповідальність”.

В якості інструктажу до домашнього завдання учням роз'яснювалася логічна структура тексту параграфа. В цьому зв'язку відслідковувався основний шлях підготовки відповіді на питання з підручника: чим відрізняється право від моральності? Що у них спільного? Так, основними лініями порівняння є: 1. Яка мета норм права і моральності? 2. Ким і як встановлюються ці норми? 3. Яка ступінь конкретності, широта застосування? 4. Якими заходами забезпечується їх виконання? Нерідко учням пропонувалося провести це порівняння на конкретних прикладах, проаналізувати ситуації. Так для конкретизації поняття „норма права” зверталися до „Правил для учнів”. З даною метою вчитель вказував характеристики цього документу як нормативного: вони встановлюють норми поведінки, що направлені на охорону порядку, встановлені державним органом, їх виконання забезпечується можливістю застосування заходів примусу.

Поступово в учнів формувалося вміння не тільки порівнювати, аналізувати тексти, але і вміння давати морально-правову оцінку вчинкам інших людей та своїм власним діям. На цій основі навіть складалася можливість працювати над певними особистими якостями підлітків (самокритичність, чесність, справедливість, чуйність) [6, с. 57].

До деяких тем, особливо до кримінального права, учні проявляли підвищену цікавість, яку вчитель мав скеровувати в бажане русло, намагаючись досягнути глибшого засвоєння школярами основних положень курсу, не відволікаючись на розглядання другорядних питань, що не мають освітньо-виховного значення.

В основу методики викладання курсу Г.Давидов пропонував покласти конкретні, доступні для 14-15-літніх підлітків живі бесіди з постановкою проблемних ситуацій типу „Як би ви вчинили і чому в тому чи іншому випадку?” [5, с.5-6].

Реалізуючи принцип наступності у формуванні умінь, вчителі нерідко пропонували учням складати плани. Ця робота була необхідною з двох причин: по-перше, відбувалося перенесення засвоєного умінь на вивчення нового предмету, що сприяє більш міцному оволодінню цим вмінням, скорочує витрати сил та часу на осмислення матеріалу та його запам'ятовування. По-друге, складання плану дозволяло з мінімальними витратами сил та часу провести аналіз відповідних положень законів держави. Так, використання тексту відповідних статей Конституції при вивченні програмного матеріалу необхідним було для того, щоб поглибити розуміння матеріалу, що вивчається. Необхідність даної роботи диктувалася вомогою знати Основний Закон країни в оригіналі, а не лише у викладенні його змісту в підручнику. Окрім того, ця робота була важливим щаблем в оволодінні учнями навичок читати й осмислювати текст, що представляє собою юридичні формулювання, в яких на кожне слово лягає дуже велике змістове навантаження [6, с.58].

Для вирішення завдань курсу поряд з роботою над текстом Конституції важливим було постійне використання й інших правових документів. Особливо великого значення набувало вивчення законів „Про трудові колективи і підвищення їх ролі в управлінні підприємствами, установами, організаціями”, „Про державне підприємство (об'єднання)”, „Про всенародне обговорення важливих питань державного життя”, а також кодекси по окремих галузях права, окремі акти поточного законодавства, включаючи місцеві, зокрема Правила поведінки підлітків у громадських місцях, що були прийняті виконкомом місцевих Рад народних депутатів [7, с. 141].

При конкретизації конституційних статей іноді використовувалися елементи соціологічного опитування. Розглядаючи питання про право на працю, розкривалося положення про право на вибір професії, роду зайняття та роботи у відповідності з покликанням, здібностями, професійною підготовкою, освітою та з урахуванням громадських потреб. Це положення учні могли проілюструвати прикладами із оточуючого життя. Цьому сприяло виконання завдання: з'ясувати, як впливають громадські фонди на сімейний бюджет (визначити прибуток від заробітної плати і премій, пенсій, стипендій, допомоги, яку отримують члени сім'ї, врахувати

вартість путівок до санаторію, будинків відпочинку, фактичну вартість утримання дітей в дошкільних закладах).

На уроках курсу „Основи Радянської держави і права” розвивалося уміння учнів складати рецензії. Для цього школярам пропонувалася така пам’ятка: 1. Повнота відповіді або виступу. 2. Логічність. 3. Правильність. 4. Аргументованість. 5. Самостійність відповіді. 6. Літературне оформлення відповіді [6, с. 58].

У навчально-виховному процесі широко використовувались різноманітні навчальні та художні кінофільми, діафільми діапозитиви, інші наочні посібники. Під час вивчення правового курсу використовувалися куточки права, стенди „Людина та закон”, „Громадянином бути повинен”, газетні підбірки. Вчитель мав постійно використовувати ілюстративний матеріал, що включав не тільки фотокартки, заставки, символи, але й схеми з різноманітних питань курсу [5, с. 7].

Однією з головних особливостей курсу „Основи Радянської держави і права” було те, що він з самого початку розроблявся з метою вирішення виховних та профілактичних завдань. Для реалізації закладеного в курсі виховного попереджувального потенціалу перед освітянами постало питання про створення особливої методики його вивчення. Трьохрічний досвід викладання курсу „Основи Радянської держави і права” довів, що вчителям не вистачає часу в достатній мірі використати його великі виховні та профілактичні можливості. Це вимагало вийти за рамки уроку, тісно пов’язати навчальний процес з організацією різнобічної позакласної та позашкільної роботи, розглядати процес вивчення курсу тільки в комплексі з іншими формами правового виховання [3, с. 7].

Як правило, позакласні заходи готували класні керівники, організатори позакласної та позашкільної роботи за допомогою викладача „Основ Радянської держави і права”, тісно пов’язуючи цю роботу і за змістом і за часом з питаннями, що вивчалися в даному курсі. Систематично проводилися бесіди за тематикою, запропонованою Міністерством освіти. Для розповсюдження правових знань серед молоді нерідко з лекціями та бесідами виступали робітники суду, прокуратури, міліції, батьки-юристи. Так, учням однієї із шкіл Комінтернівського району Харківської області за 1975-76-ий навчальний рік були прочитані лекції на теми „Закон і ми”, „Про відповідальність за особливо небезпечні злочини”, „Права та обов’язки громадян”. Тут же наводяться приклади тем проведених теоретичних конференцій: „Знай та виконуй радянський закон”, „Підліток та закон” [4, с. 76-77].

На допомогу вчителю основ Радянської держави і права була запропонована загальносоюзна програма навчальних телевізійних передач, що друкувалася на кожен навчальний рік у журналі „Преподавание истории в школе”. Так у 1986/87 навчальному році для школярів, що вивчають основи радянського права один раз на місяць виходила науково-популярна телепередача „Чи знаєш ти закон”. Її мета – підвищення правової грамотності молоді, громадянської зрілості, уміння орієнтуватися і правильно поводитися в складних правових ситуаціях, подання інформації про задачі Рад народних депутатів та ін. В програму були включені різноманітні ситуативні ігри, вікторини, сторінки „Юридичного словника”, документальні кадри, що допомагали вирішити ту чи іншу правову задачу. Іноді в ефірі провідні юристи країни відповідали на листи телеглядачів [8, с. 61].

Зважаючи на функції та завдання курсу – поглиблення, узагальнення та систематизацію знань та уявлень учнів про радянське суспільство, великого значення набували повторювально-узагальнюючі уроки. Роль таких уроків визначалася характером курсу, що покликаний сформувати у школярів цілісний погляд на найважливіші соціально-правові, етичні і політичні проблеми, необхідністю вирішення дидактичних задач. Навчальний матеріал, над яким учні працювали на повторювально-узагальнюючих уроках, мав величезний виховний потенціал. На таких заняттях нерідко здійснювався контроль та перевірка знань учнів. При цьому використовувалися різноманітні форми перевірки знань: контрольні запитання, письмові роботи, складання схем, таблиць на дошці та в зошитах, виконання завдань за допомогою наочних посібників та ін. [1, с. 48].

При вивченні курсу „Основи Радянської держави і права” методисти радили уникати механічного запам’ятовування окремих формулювань. Високу оцінку учень мав отримати не просто за знання тієї чи іншої теми, а за правильне розуміння змісту та значення конкретних політичних чи правових установок, за вироблені на основі правових знань переконання, що проявлялися у поведінці та конкретних діях школяра, в його відношенні до товаришів, старших та суспільного обов’язку [5, с. 8].

Роблячи висновки, необхідно відзначити, що впровадження у VIII-ому класі правового курсу „Основи Радянської держави і права” було зумовлене необхідністю створення в тогочасної молоді бази правових знань для формування їх правосвідомості, укріплення законності, правопорядку і дисципліни. Зміст курсу був пов’язаний з актуальними проблемами соціального життя країни, не ускладнювався обгрунтуванням моральних та правових понять і принципів з позицій політичної економії та філософії. Для запам’ятовування та осмислення незвичних для восьмикласників юридичних понять курсу необхідним було обов’язкове поєднання слухового та зорового сприйняття, одночасного використання різноманітних прийомів роботи з кожним поняттям окремо, щоб закріпити його в свідомості перш, ніж перейти до наступного, уникати механічного запам’ятовування.

Мета курсу вважалась досягнутою, якщо в результаті його вивчення були сформовані головні устої правової культури школяра – повага до людей, до порядку, переконання в необхідності дотримання законів держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головатенко А.Ю. Повторительно-обобщающие уроки в курсе „Основы Советского государства и права” // Преподавание истории в школе. – 1987. - №2. – С. 48-54.
2. Давыдов Г.П., Головатенко А.Ю. О программе курса „Основы Советского государства и права” // Преподавание истории в школе. – 1986. - №2. – С. 33-37.
3. Давыдов Г.П. Правовое воспитание учащихся: (из опыта работы) / Сост. Давыдов Г.П., А.Ф. Никитин, В.М. Обухов. – М.: Просвещение, 1979. – 159 с.
4. Держ. архів Харківської області, Ф. Р-917, Оп. 7, Спр. 284, 216 арк.
5. Методическое пособие по курсу „Основы Советского государства и права”: Пособие для учителя / Давыдов Г.П., Барабашев Г.В., Бычко В.Е. и др.; Под ред Г. П. Давыдова. _ М.: Просвещение, 1989. – 303 с.
6. Никитина Е.Н. Развитие умений и навыков на уроках по основам Советского государства и права // Преподавание истории в школе. – 1986. - №5. – С. 56-58.
7. Програми восьмирічної і середньої школи. Історія. 4-10 класи. Основи радянської держави і права. 8 клас. – К.: Рад. школа, 1987. – 160 с.
8. Программа учебных телевизионных передач по истории и обществоведению на 1986/87 учебный год // Преподавание истории в школе. – 1986. - №5. – С. 59-62.

УДК: 373.51:94:"196/199" (477)

Драновська С. В.
аспірант кафедри педагогіки
СумДПУ ім. А. С. Макаренка

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВІДБОРУ ФАКТИЧНОГО ТА ТЕОРЕТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ У ЗМІСТІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ (60 – поч. 90 рр. ХХ СТ.)

У статті проаналізовано науково-методичні підходи до відбору фактичного і теоретичного матеріалу у змісті шкільного курсу історії України (60 – поч.90 рр. ХХ ст.).

Ключові слова: фактичний та теоретичний матеріал, зміст історичної освіти, шкільний курс історії України.

Драновская С.В. Научно – методические подходы к отбору фактического и теоретического материала в содержании школьного курса истории Украины (60 - нач. 90 гг. ХХ в.).

В статье проанализировано научно-методические подходы к отбору фактического и теоретического материала в содержании школьного курса истории Украины (60 - нач. 90 гг. ХХ в.).

Ключевые слова: фактический и теоретический материал, содержание исторического образования, школьный курс истории Украины.

Dranovska S. Scientific - methodical approaches to the selection of the actual and theoretical content of the material in the school course of history of Ukraine (60 - 90 years of the XX-th century).

The article analyzes the scientific and methodological approaches to the selection of the actual and theoretical content of the material in the school course of history of Ukraine.

Key words: factual and theoretical material, content of history education, the school course in the history of Ukraine.

Постановка проблеми. Порівнюючи фактичний і теоретичний матеріал при вивченні історії України у різні роки, можна легко з'ясувати, що розмежування головних і другорядних фактів у ньому є умовним і мінливим. Тільки протягом ХХ ст. в підручниках з історії неодноразово відбувалася ревізія фактів: одні з них ставали доленосними, видатними подіями в житті країни, а інші відсівалися на задній план. Це природне явище, оскільки саме головні факти визначають тенденцію у розкритті історичного змісту [6, с. 57].

Успішна реалізація вимог до фактичного і теоретичного матеріалу, який підлягає вивченню та глибини його осмислення, залишається актуальною проблемою при вивченні шкільного курсу історії України в другій половині ХХ ст.

Мета статті – проаналізувати науково-методичні підходи до відбору фактичного і теоретичного матеріалу у змісті шкільного курсу історії України (60 – поч.90 рр. ХХ ст.).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему співвідношення фактичного і теоретичного, критерії відбору фактів розглядали методисти – Л.М. Боголюбський, П. В. Гора, Н.Г. Дайрі, Ф.П. Коровкін, О.І. Пометун, О.І. Стражев. Вимоги до відбору історичного матеріалу для шкільного курсу історії України у своїх працях розглядають – Г.О. Кревер, П.С. Лейбенгруб, П.Л. Уховська.

Виклад основного матеріалу. Збагачення пам'яті учнів знаннями основних історичних фактів – одне із головних завдань шкільного навчання історії. Історичні факти мають не лише навчальне, а також і виховне значення. Вони можуть викликати в учнів почуття захоплення, незадоволення, формувати соціальні навички та ідеали, виховувати моральні погляди і переконання, впливати на історичну самосвідомість [1, с. 72].